

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“

Катедра „Сигурност и безопасност“

РЕЦЕНЗИЯ

от професор Иво Великов Великов, доктор,

преподавател в катедра „Сигурност и безопасност“

при Юридически факултет на Варненски свободен университет
„Черноризец Храбър”, живуц в с. Панчарево, ул. „Бистришка река“ № 2, ,
тел. 0887 693411, e-mail: manoflight@abv.bg

Номер в Регистър за научната дейност в Република България - 31502

Област на висшето образование: 9. Сигурност и отбрана

Професионално направление: 9.1. Национална сигурност

Определен със заповед № 401 от 14.06.21 на Ректора на ВСУ за член на

научното жури/рецензент/ по публична защита

на дисертационен труд с автор **д-р Якоб Руб** на тема:

**„ХИБРИДНА ТЕОРИЯ ЗА МНОГОКРИТЕРИАЛНО ОРГАНИЗИРАНЕ
НА ДЕЙНОСТТА НА ДОБРОВОЛЦИ В РЕАЛНИ СИТУАЦИИ НА
СПАСЯВАНЕ. ПОВЕДЕНИЕ НА ОТГОВОРНОСТ КЪМ
НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ“**

за придобиване на научна степен „доктор на науките”

Научна област 9. Сигурност и отбрана

Професионално направление 9.1. Национална сигурност

Докторска програма „Управление в сферата на обществения ред и
сигурността“

Варна, 2021 г.

Актуалност и значимост на разработвания проблем в дисертационния труд

Дисертационният труд на кандидата е посветен на съществен и изключително актуален научен проблем. Според него, повече от един милиард души са доброволци в световен мащаб.

От наша гледна точка един Закон за управление при кризи вероятно би трябвало да бъде втори по важност нормативен акт след Конституцията. Познаваме съдбата на несполучливия опит за такъв закон в периода 2005 – 2009 г. Непосредствено след него и във връзка с него би следвало да бъде създаден Закон за доброволчеството, който също отсъства от родния правен мир (подобен Законопроект се предлага в изпълнение на законодателната резолюция на Европейския парламент от 2009 г. относно предложението за решение на Съвета относно обявяването на 2011 г. за Европейската година на доброволчеството (2011 COM(2009)0254–C7–0054/2009–2009/0072(CNS), но така и не намира реализация). Резултатите от доброволчеството показват, че Израел е на 54-то място с резултат 23%, докато България е на дъното - 144-то място (от изследвани 146 страни, събрани през 2017 г.) с резултат 5% (CAF World Giving Index, 2018, стр. 39-40) (И.В. – последното цитат от стр. 62 на труда на д-р Руб).

По собствени данни, страни като Австрия и Швеция реализират икономия между 3 и 5 % от своя бюджет всяка година благодарение на доброволчески усилия. Доброволците имат място както при решаване на кризи, така и при множество световни форуми. В нашите кризи и кризисни ситуации срещаме доброволци както за спасяване на бедстващи в планини, така и при пожари (оф-роуд клуба на София при пожара край Бистрица), и при пандемичната обстановка от Ковид-19.

Изключително полезно и ценно в тази разработка е прогресивното отношение към доброволчеството в контекста на националната сигурност. Концептуално този автор променя възгледа и прави реално и научно доказано използването на доброволците. Вероятно трябва да посочим още един аспект, който определя иновативността на автора – медиите следят кризисните ситуации много внимателно, но в тях вниманието е към бедствието, към реакцията на държавните и организирани структури, към спасените хора и имущество, и много по-малко към доброволците.

Горните текстове идват да ни покажат не само актуалността, но и значимостта на регулирането на подобна национална политика, особено в нашите икономически условия и нашите държавни и обществени способности. Със своето изследване д-р Руб ни дава аналитичното фактическо основание за създаване на наш закон и адекватна политика.

Избраният проблем има интердисциплинарен характер, многократно подчертаван от самото заглавие на труда и през целия му текст. Доброволчеството е социокултурен феномен, присъщ на хора с добра професионална и личностна реализация, поради което в неговото изследване се преплитат научни области като национална сигурност, психология, кризисен мениджмънт, право, социология, философия и т.н.

Докторантът е навлязъл в научния проблем до степен, позволяваща му да проведе необходимите научни изследвания и на тази основа да получи редица значими и полезни научни и практически резултати. Този извод произтича от познаването на 271 публикации, над 80% от които от период след 2010 г. (сред тях публикации на английски, руски и румънски (№26)– вероятно трябва авторът да посочи нивото на владеене на тези езици, поздравления обаче, че е открил английските варианти на публикациите от израелски автори), както и от емпиричните изследвания и публикации.

Възприетият структурен план и подобранияте методи и методология за провеждане на научното изследване са избрани удачно, съответстват на тематично изведения проблем и осигуряват постигането на поставената цел. Имаме съвсем ясна и класическа структура на подобен труд – увод, 3 глави, общи заключения и препоръки, библиография, обем от 209 стр., приложения, които са емпиричните изследвания на автора по темата.

Уводът е оригинален и пространен, в него са налични основните елементи, лесно става ясна постановката на изследването. Целта на докторантурата се състои във *формулиране и предлагане на модерен и иновативен подход за изследване на феномена „доброволци за много спасителни организации“*, проявен в създаването и демонстрацията на *автентична научно доказана теория, която може да обясни и оцени „личността на доброволеца“* и неговия процес на вземане на решения, както и при разработването на общ метод за прогнозиране на *склонността на дадено лице да стане потенциален организиран спасителен доброволец*. Смятаме целта за постигната, като тя напълно съответства на качеството на един хабилитационен труд на това ниво.

Научноизследователските задачи са общо 9 с обхват от исторически анализ и изследване на опит, през разработване на „портрет“ на доброволеца, научно ново приложение на теорията за ирационалния избор при обяснението на организирания спасителен доброволец, чрез идентифициране на интензивността и на повишаването на ефективността при спасяване на живота на хората (И.В. - тук авторефератът има малка разлика при превода от самия труд), като извършва широкомащабни статистически емпирични изследвания чрез ново интегративно възприятие, което се свързва с пет области като интуитивно вземане на решения (Големите пет водещи критерия/аспекти), за да се стигне в крайна сметка до приложния израз на този труд – създаване на методология и

алгоритми за проучване на „личността на доброволеца“, да се синтезира основна обяснителна теория за спасяването и поведението на алтруизма.

Няма съмнение, че последващите текстове в дисертационния труд изпълняват поставените научноизследователски задачи.

Методологията се основава на редица анализи (с акцент на връзката с националната сигурност), социологически метод; статистически методи; експериментален метод, основан на задълбочено ЕСИ сред 188 доброволци, както и сравнителния метод. Очевидният опит и познания на автора в правото, криминология, обща психология и организационна психология му позволява да избере правилната научна методология.

Както авторът сам потвърждава (и нямаме причина да се съмняваме), това научно изследване представлява едно от първите систематични изследвания в областта на националната сигурност като цяло, което е посветено на най-значими въпроси/проблеми за подобряване на ефективността на дейностите при спасяване на хора под висок риск.

Очевидно още от увода, подкрепено и от автобиографичните данни, става ясна правилната предварителна нагласа на автора за провеждане на това изследване.

Първа глава „НАУЧНА ОСНОВА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО НА ОРГАНИЗИРАНИТЕ ДОБРОВОЛЦИ ЗА СПАСЕНИЕ ПРИ СПЕШНИ СЛУЧАИ“ (преводът наш – И.В.) е теоретичната част на разработката. (И.В. – позволихме си собствен превод на заглавията на главите, различна от автореферата, поради желание за по-правилното им разбиране. И поради значителната трудност при превода на третата глава...) Наличен е анализ на целия спектър от теории на психологията, социологията, икономиката, политическите науки и философията, които са фокусирани върху обяснението на феномена на доброволчеството чрез основните

теории на макро (кои стават за доброволци) и микро (кои и защо са спасителни доброволци в много организации) ниво, възприети в националната сигурност. Като принос и ценност на разработката оценявам цялото богатство от представени теории, някои от които съвсем нови. Факти и примери за доброволци-спасители допринасят за правилното разбиране на обхвата на доброволчеството; формалното и неформално доброволчество; ролята на религията; служили и неслужили в армията; хибридните променливи, които описват организационния спасителен доброволчески труд при извънредни ситуации са интересни и безспорно научно ценни данни. Дефинирането и портретирането на организационно спасително доброволчество е отличен теоретичен принос.

Втора глава „НОВА ХИБРИДНА ТЕОРИЯ ЗА ОСЪЗНАВАНЕ НА ДОБРОВОЛЧЕСТВОТО ПРИ ПОВЕЧЕ ОТ ЕДНА СПАСИТЕЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ В КРИЗИСНИ СЪБИТИЯ, СВЪРЗАНИ С НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ“ (И.В. – преводът наш) представлява аналитичната част на разработката. Тук лесно се разпознава добрата психологическа подготовка на автора в областта на човешката интуиция, както и в т.нар. „рискология“. На основата на добрата теоретична и практическа информираност се постановява и провежда изключително интересно емпирично изследване, което идентифицира процеса на вземане на решения на доброволци в спасителни организации и по този начин се прави връзка с управлението на дейността и с националната сигурност. Тук много стойностен принос е моделът на вземане на решения при риск за живота при доброволческа дейност в спасителна организация по време на извънредна ситуация (модел R.E.D.U.C.E).

Трета глава „ФЕНОМЕНЪТ НА ДОБРОВОЛЧЕСТВОТО И ДЕЙСТВИЯТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ И МЕЖДУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В КОНТЕКСТА НА УЧАСТИЕТО НА

ДОБРОВОЛЦИТЕ В КРИЗИ ОТ ЗНАЧЕНИЕ ЗА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ“ (И.В. – преводът наш) е теоретико-приложна част на разработката. Чрез екстраполиране на постигнатото знание от национално, към регионално и глобално ниво, авторът намира решение за подобряване на потенциала на организационните спасителни доброволци, като цяло и при бедствия.

Изпълнението на целта и научноизследователските задачи могат да се проследят в изложението на трите глави. Всяка от тях завършва с добре оформени и логични изводи.

Научните приноси са групирани в комплексни групи (според нас могат да бъдат по-детайлно и ясно изложени). Иновативният характер на дисертационният труд по принцип не буди съмнение, както в теоретичната си, така и в приложната си част:

Ново дефиниране на понятието „доброволец“ в контекста на националната сигурност (чист теоретичен принос). Доказва се по оригинален начин значението на ирационалната теория в процеса на вземане на решения по време на спасителните дейности при извънредни ситуации. Демонстрирана е връзка между въздействието на интуитивното решение и характеристиките на личността и мотивите, от една страна, и извършването на алтруистична дейност при висок риск при извънредни събития от определен спасител, от друга страна.

Приемаме за вярно, че решението за извършване на високорискова дейност е ирационално, то се основава на интуицията, а не на рационалния избор. Последното за нас беше съвсем непозната територия, по една или друга причина, ние сме привърженици на Теорията на рационалния избор, който е присъщ по принцип на мъжете и още повече на учените-материалисти, т.е. да се следва добре осъзната и обмислена логика.

Изведени са стабилни характеристики на спасителния доброволец, основани на миналият личен социален опит (включително доброволчеството в спасителни организации), които съставляват ядро на бъдещото спасително доброволческо поведение на едно лице. Дейностите по алтруизъм при спасяване на доброволчество са резултат както от личностни, така и от екологични или ситуационни променливи, които оказват силно въздействие върху неговото извършване, но тяхното влияние не е идентично (това е теоретико-приложен аспект на приносите).

Въз основа на постулатите на ирационалната теория и с цел увеличаване на спасителния персонал се разработва „коэффициент на личността“, необходим за прилагане в рамките на оригиналната форма на тест за доброволческа заетост, който се предлага като адекватен механизъм за прогнозиране на спасителния феномен. Усъвършенстваният анализ на коефициента „Големите пет фактора, за да бъдеш спасител доброволец“ ще допринесе за идентифициране на склонността и моделите, показателни за алтруизъм (приложен аспект на приносите).

Приемам автореферата към дисертационния труд за достоверен и правилно представящ съдържанието му. Трябва да се изтъкне добрият му превод от английски на български, който не е просто автоматичен чрез електронен преводач. В него обаче не се фиксира отделно третата глава на изследването и като цяло изглежда набързо и не особено прецизно създаден.

Приемам публикациите на автора за свързани с темата на дисертационния труд и представящи труда и опита на автора пред научната общност.

Към момента на приключване на тази рецензия нямаме данни за получени анонимни или неанонимни сигнали за плагиатство по повод на

този труд или по отношение на останалите негови публикации. В този смисъл нямаме съмнение за авторското участие и за получените приноси.

Към дисертационния труд могат да се отправят и някои критични бележки (освен към структурата на автореферата), без те обаче да влияят на общото позитивно впечатление от неговите достойнства:

- Очевиден е стремежът основната дейност (вземането на решение в рисковите ситуации) да се представи по иновативен начин чрез Теория на ирационалния избор. В същото време обаче, рационалният избор не е по-малко важен или валиден при доброволчеството (самото решение за участие е логическо и добре осмислено; изборът на организация; подготовката – физическа, ресурсна, психологическа, логистична – също са изцяло рационални);

- Изследването на личността на доброволеца е много интересно и би трябвало да доведе до още повече изводи и препоръки (напр. нагласата на обществото за такава дейност е критерий за способност, гражданско съзнание и отговорност, още повече, че Израел е държава в постоянна готовност за конфликти от всякакъв интензитет и има натрупан опит);

- Някои изречения са толкова дълги и сложни, че трудно се възприемат от първи път (стил, характерен за юристи и психолози);

Горните бележки нямат необходимост от конкретен задължителен отговор, по-скоро са препоръки към автора.

Не познавам персонално д-р Руб. От автобиографичните данни, темата на дисертацията за ОНС „доктор“, свързана със сътрудничеството между Израел и България в областта на сигурността, книгата на основа на дисертацията, множеството други публикации (представени са 12 такива във връзка с тази защита) става ясно, че той има траен и задълбочен интерес по проблемите на националната сигурност. Нещо повече, д-р Руб е познат автор за учени и преподаватели в нашата страна, което е видно и

от цитиранията на неговите публикации. Публикациите му в редица държави от цял свят, 12 академични степени (дано правилно да разбираме написаното- И.В.), са показател за космополитизма и амбициозността на автора. Смятаме за необходимо, и препоръчваме, целият труд да бъде преведен на български език и публикуван, поради своята актуалност и непознатото у нас ниво на развитие на доброволчеството.

Заклучение

Представеният дисертационен труд „ХИБРИДНА ТЕОРИЯ ЗА МНОГОКРИТЕРИАЛНО ОРГАНИЗИРАНЕ НА ДЕЙНОСТТА НА ДОБРОВОЛЦИ В РЕАЛНИ СИТУАЦИИ НА СПАСЯВАНЕ. ПОВЕДЕНИЕ НА ОТГОВОРНОСТ КЪМ НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ“ е актуално и самостоятелно завършено научно изследване, в което са постигнати резултати представляващи научен и практически интерес. Цялостната оценка на научния труд позволява да се направи извод, че той притежава необходимите качества и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ за присъждане на научна степен „доктор на науките“. Дисертационният труд съдържа ново оригинално приложение на нова теория, теоретично и емпирично обобщение, и решение на значим научен и научноприложен проблем,

Изброените качества на представения дисертационен труд, заедно с неговите научни и приложни приноси, са основание да го оценя положително и да предложа на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждане на научна степен „доктор на науките“ на д-р Якоб Руб.

София

РЕЦЕНЗЕНТ:.....

23.06.2021 Г.

(Проф. д-р И.Великов)